

עניינים תוכן

תקציר	1
מבוא	3
סקירת ספרות	5
פרק א: מערכת החינוך והביקורת עליה.....	5
פרק ב: השינויים במערכת החינוך בעקבות הביקורת	9
רפורמת אופק חדש	12
ניהול עצמי של בית הספר-	13
מעורבות הורים	15
רפורמות מוצלחות בעולם.....	15
פרק ג: מנהיגות	17
מנהיגות חינוכית	19
פרק ד: מנהיגות חינוכית והשינויים במערכת החינוך	21
פרק ה: דיון	26
סיכום	28
מסקנות והמלצות	28
ביבליוגרפיה	30
נספחים	35

מבוא

נושא עבודה:

מנהיגות חינוכית במאה ה-21 והשפעתה על שינויים במערכת החינוך.

בשנים האחרונות עולות הדרישות של חוקרים ומומחים לשינוי מערכתי ותפיסתי של מערכת החינוך הפורמלית. העיצוב הנוכחי של מערכת החינוך מקצה ילדים בכיתות לפי גילם או לפי מאפיינים אחרים שהם לא מאפייני קצב למידה. הדרישה המודרנית מבקשת לעבור למערך שבו כל ילד יוכל להתקדם לפי כישוריו. שינויים אלו דורשים התאמות הן מן הבחינה המערכתית והן מבחינת הכשרת המורים. כמו כן השינויים הטכנולוגיים המהירים אשר מתרחשים בחברה מחייבים למערכת החינוך ומערך הכשרת המורים להתמודד עם דרכי הוראה חדשניות וסביבת עבודה מתקשבת. סביבות אלו מתאימות יותר למורכבות הלמידה בעידן הנוכחי ודורשות התאמות רבות של מערך החינוך לשינויים אלו.

הדיון בספרות המחקר מעלה את השאלות של עד כמה בית הספר עדיין רלוונטי בתקופה המודרנית. האם התלמידים באמת מרוויחים תרומה משמעותית מן הקיום בבית הספר, בין אם מדובר בתרומה חברתית או פדגוגית, או שמא בית הספר צריך לשנות את מתכונתו. סוגייה זו מחמירה מאחר ואנחנו עוסקים בהון האנושי, בו ידע אקדמי נחשב לסטטוס חברתי למרות שיש מקצועות שלא ממש דורשים ידע או לימודים. מצד שני למערכת החינוך יש תקציבי ענק ורפורמות שמבקשות לשנות את אופייה של מערכת החינוך, אם כי בפועל אין קדמה באמת ורואים בדרך כלל שיפורים נקודתיים מבלי שיהיה אלו שינויים רוחביים מערכתיים.

לצד תמורות אלו עולה חשיבותה של המנהיגות החינוכית. הרעיון המרכזי אשר עומד בבסיס של התפיסה אשר מחזקת את המנהיגות החינוכית היא להראות למונהגים כיצד הם יכולים להגיע להישגים על ידי יכולות שהם לא ידעו שהם מסוגלים להם. מנהיג חינוכי הוא אדם רואה עצמו בתור מחנך אשר מחויב לעבודתו ואשר מטרות וערכים מגובשים מנחים את ההשקפות ואת מעשי החינוך שלו. למנהיג חינוכי טוב ויעיל יש כמה תכונות יסוד חשובות אשר החשובה בהן היא פיתוח הזהות החינוכית. עבודה זו תעסוק בנושא ההשפעה של המנהיגות החינוכית על שינויים במערכת החינוך.

שאלת המחקר של העבודה תהיה:

האם מנהיגות חינוכית מהווה גורם משמעותי בשינויים על מערכת החינוך?

על מנת לענות על שאלת המחקר ראשית אתאר את מערכת החינוך המודרנית ואת הביקורת על שיטות ההוראה ועל דרכי ההוראה שבאמצעותם היא מבקשת לעסוק בהוראה. הפרק השני של העבודה יעסוק בשינויים שנבעו מאותה הביקורת וניסיונות ההטמעה של השינויים הללו במערכת החינוכית. הפרק השלישי של העבודה יעסוק במנהיגות החינוכית. תחילה הוא יתאר את חשיבות המנהיגות באופן כללי ולאחר מכן יחדד את העיסוק למנהיגות חינוכית בפרט, כפי שהיא מתוארת בספרות המחקר. הפרק

סקירת ספרות

פרק א: מערכת החינוך והביקורת עליה

מערכת החינוך או החינוך הפורמלי בישראל נמצאת באחריות משרד החינוך ומתבססת על תקציב המדינה. מוסדות מערכת החינוך כוללים גנים, בתי ספר יסודיים, חטיבות ביניים ותיכונים (וייסבלאי וויינגר, 2015). ההשתתפות של הילדים במערכת החינוך הינה חובה וכוללת 12 שנות לימוד ושנה אחת בגן חובה. מערכת זו מתבססת בעיקר על מערכת החינוך שהקים היישוב בראשית ההתיישבות בארץ ישראל. לאחר הקמת המדינה הוקם משרד החינוך ונקבעו חוקים אשר מסדירים את עבודתו של משרד החינוך עבור תלמידי ארץ ישראל (ברמק, 2017).

באופן הזה נקבעו חוק הלימוד חובה משנת 1949 וחוק חינוך ממלכתי משנת 1953. חוק הלימוד חובה קבע כי כל קטין צריך לקבל חינוך הולם במוסדות אשר קרובים לאזור מגוריו, ללא תשלום, למעט הוצאות לאמצעים נלווים ללמידה (מיכאלי, 2010). עד ליצירתו של החוק שיטת החינוך בארץ התבססה על שיטת הזרמים. מוסדות החינוך חולקו לפי זרמים אידאולוגיים מפלגתיים, זרם העובדים, זרם כללי וזרם המזרחי. שיטת חינוך זו הונהגה בתקופת המדינה ולמעשה עד להקמת המדינה ושינוי החוק אשר יצר אחידות בשיטת החינוך (וייסבלאי וויינגר, 2015).

כאשר נחקק החוק לחינוך ממלכתי ואחיד, הוא איחד בפועל את הזרם הכללי עם זרם העובדים, כאשר זרם המזרחי התמסד בעצמו והפך לחינוך ממלכתי דתי. כך נוצרה מערכת חינוך כפולה אשר מלווה את מערכת החינוך הישראלית עד לימינו אנו (לציבור הערבי יש גם כן מערכת חינוך שונה ממערכת החינוך הממלכתית). התפיסה הנוכחית של מערכת החינוך בישראל היא כי המדינה אחראית באופן מלא על מימוש הזכויות של התלמידים במסגרת המדיניות החינוכית. למרות התפיסה הכללית של מערכת החינוך בתור אחראית, מאז שנות השמונים החלו תהליכי הפרטה שמבקשים להפריט את מערכת החינוך ולשנות את התפיסה הזו. חוקרים עמדו על כך שתהליכי ההפרטה הם בבחינת הספקה לא שוויונית של שירותי החינוך. לדידם תהליך זה עתיד להגדיל את הפערים החברתיים מאחר והוא יספק חינוך איכותי לאלו אשר מסוגלים לקבל את החינוך הזה לעומת משפחות פחות אמידות כלכליות (ברמק, 2017).

ההכשר של הגדלת כספים פרטים למערכת החינוך הציבורית טומן בחובו את הסרת האחריות של המדינה לחינוך ציבורי חינוך ויצירת שתי מערכות חינוך נפרדות אשר יגדילו את הפערים בין התלמידים מרקע סוציו אקונומי שונה. למרות זאת עולה גם הדעה כי הקטנת המעורבות של המדינה בחינוך היא דווקא היעד הראוי לחינוך. לדוגמא ניתן לציין את העובדה כי היהודים באירופה ערכו את תהליכי החינוך שלהם ללא הכוונה של המדינה והם הצליחו לספק חינוך איכותי לילדים שלהם במשך הדורות (מיכאלי, 2010).

ביקורת אחרת אשר ראוי להזכיר אותה היא כמות התלמידים בכיתה לעומת מדינות אחרות במערב.